МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК

ДУШКО М., 2 курс ФФО ДТЕУ,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Міжнародні фінанси»

У статті розкрито інституційні засади міжнародного кредитного ринку. Здійснено аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародного кредитного ринку. Визначено перспективи функціонування міжнародного кредитного ринку.

Institutional principles of international credit market are exposed in the article. The analysis of modern progress of international credit market trends is carried out. The prospects of functioning of international credit market are determined.

Міжнародний кредитний ринок в сучасних умовах глобалізації та економічних викликів відіграє важливу роль у фінансовому житті країн та корпорацій. Залучення зовнішніх фінансових ресурсів є одним із ключових аспектів розвитку економіки та вирішення фінансових проблем. У зв'язку з цим, дослідження міжнародного кредитного ринку є актуальним і має вагоме значення для економічної теорії та практики.

Процеси глобалізації і взаємоінтеграції всіх фінансових ринків, які здійснюються в світі, призводять до формування сучасного ринку капіталів, одним із значних сегментів якого виступає світовий ринок позикового капіталу. Водночас ринки позикового капіталу виступають одним із головних механізмів залучення додаткового фінансування на капітальні вкладення, основний капітал, модернізацію виробничих потужностей підприємств, а також рефінансування і реалізацію нових стратегій розвитку. Доступ вітчизняних компаній і підприємств до внутрішніх та зовнішніх джерел довгострокового боргового фінансування, насамперед до ринку кредитування, сприяє стимулюванням в подальшому економічному розвитку держави. І не зважаючи на досить інтенсивне економічне зростання, яке помітне на протязі останніх десятиліть в різноманітних регіонах світу, проблема недостатнього обсягу самих інвестицій і капітальних вкладень, зокрема, і необхідність в додатковому фінансуванні, все ж залишається надзвичайно актуальною для багатьох держав, в тому числі і для України.

Міжнародний кредитний ринок є невід'ємною часткою всього світового господарства. Саме міжнародний поділ праці і лежить у основі всіх економічних відносин на світовому рівні, й відповідно міжнародний кредитний ринок дає змогу більш раціонально розподіляти та використовувати світові ресурси, й зокрема сприяти поглибленню спеціалізації у міжнародному виробництві. Усе це обумовлює виникнення нових форм співробітництва країн, у тому числі й на фінансовому рівні.

Теоретичні та практичні аспекти міжнародного кредитного ринку розглянуто в працях таких вчених як Я.В. Белинської, Т.А. Калити, Ю.П. Галушко, С.В. Глущенко, С.М. Еш, Л.А. Дудинця, О.П. Заруцької, А.О. Синюк, В.В. Коваленко, А.В. Шлапак та ін. Проте незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених формуванню і функціонуванню міжнародного кредитного ринку, наразі ще залишається актуальною проблема доведення його у відповідність до сучасних реалій розвитку національної економіки, а також перетворення його на більш дієвий інструмент мобілізації ресурсних засобів.

Мета статті: розкрити теоретичні та практичні засади міжнародного кредитного ринку.

Предмет дослідження: інституційні засади міжнародного кредитного ринку.

На сучасному етапі кредитний ринок є складовою ринкових відносин, й відповідно визначає результати державної політики в галузі грошово-кредитних відносин. Окрім кредитної складової, кредитний ринок також охоплює депозитну і валютну складову фінансового механізму. У економічній теорії у вітчизняних, і зарубіжних вчених до тепер

ведуться дискусії стосовно питання сутності кредитного ринку, його впливу на систему кредитування суб'єктів господарювання.

Міжнародний кредит став досить потужним чинником в розширенні всієї світової торгівлі. Міжнародний кредит – це рух позичкового капіталу у галузі міжнародних економічних відносин, що пов'язано із наданням валютних та товарних ресурсів на умовах повернення, а також терміновості й сплати відсотка. Мається на увазі, що відбувається надання грошово-матеріальних ресурсів одних держав іншим в тимчасове користування в галузі міжнародних відносин. Кошти для міжнародного кредиту певним чином мобілізуються на міжнародному ринку позичкових капіталів, також на національному ринку позичкового капіталу, і за рахунок використання ресурсів державних, регіональних та міжнародних організацій. В якості кредитора та позичальника виступає приватне підприємство (тобто банки, фірми тощо), державна установа, уряд, міжнародна та регіональна валютно-кредитна та фінансова організація [1]. Низки аспектам ролі кредитного ринку у системі кредитування присвячено чимало досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених і практиків, теоретична база із даної проблеми не повною мірою досліджена. І наслідком цього стану є розбіжності під час визначення сутності таких понять як «ринок позикового капіталу», «фінансовий ринок», «кредитний ринок», «кредитна система».

Окремі вчені вважали, що кредитний ринок поділяється на два базових сегменти – кредитну систему (сукупність різних кредитно-фінансових інститутів) та ринок цінних паперів [6]. А останній, поділяється на такі види ринку: первинний; вторинний (біржовий); позабіржовий. Цей підхід щодо визначення кредитного ринку є інституціональним, адже акцент робився на організаційні форми функціонування ринків. Коли ж дану проблему розглянути із точки зору сутності самих кредитних відносин (надання коштів на принципі повернення, терміновості, платності), тоді неважко переконатись, що чіткої межі між сегментами ринку позикових капіталів у визначенні не спостерігалося, бо кредитні відносин існують не лише у першому, а й у іншому базовому сегменті (ринок боргових емісійних в неемісійних цінних паперів).

Також існує визначення, у якому кредитний ринок як найбільш загальне поняття поділяється на таких два базових сегменти: по-перше, ринок коштів (тобто ринок короткострокового позикового капіталу); по-друге, ринок капіталів, в складі якого виділяються: ринок середньострокового позикового капіталу; ринок довгострокового позикового капіталу; фінансовий ринок; г) ринок золота [2]. Виходячи з цього, під фінансовим ринком вчені розуміють ринок, де здійснюється емісія і купівля-продаж цінних паперів. Однак не до кінця зрозуміло, як саме ринок цінних паперів, що у поданій класифікації, тотожний фінансовому ринку, й може вміщувати частину кредитного ринку, адже явно не усі цінні папери виражають кредитні відносини. І це не відноситься, насамперед, до акцій, що є пайовими цінними паперами, та однозначно не передбачають саму терміновості і повернення коштів (тільки під час краху акціонерного товариства). Саме тому включення ринку цінних паперів в повному складі до кредитного ринку видається некоректним.

Доволі поширеним трактуванням поняття кредитного ринку є його ототожнення із механізмом, з допомогою якого установлюються взаємозв'язки між певними підприємствами та громадянами, які потребують залучення додаткових коштів, із однієї сторони, і організаціями та громадянами, що можуть їх надати (тобто позичити) на окремих умовах, – із іншої. Мається на увазі, що кредитний ринок – це певний синтез ринків різноманітних платіжних засобів [2].

Аналізуючи сучасні джерела, виявлено, що наразі використовують нову форму міжнародного кредитування держав – це проектне фінансування. Дана форма зумовлює спільне фінансування декількома кредитними установами досить значних проектів. Водночас задля визначення межі кредитного ринку згідно видів використовуваних для угод активів варто виділити такі види ринків: товарний; ринок цінних паперів; валютний; дорогоцінних металів тощо. Ці ринки виступають складовими фінансового та кредитного ринку, а також предметом

купівлі-продажу у яких є кошти в їхньому так званому «чистому вигляді», а угоди оформляються кредитними договорами чи договорами позики.

Отже, основним призначенням міжнародного кредиту є процес забезпечення доступу до всіх фінансових ресурсів та зокрема міжнародних проектів, що містять відповідні інституційні засади.

Розглядаючи інституційні засади міжнародного кредитного ринку, варто відмітити, що вони складають цілу сукупність кредитно-фінансових інститутів, крізь які проходить рух фінансових потоків в галузі міжнародних економічних відносин. Наразі саме вони виступають головними учасниками міжнародного фінансового ринку. Так, до цих інститутів варто віднести:

Центральний банк певної країни – це установа (здебільшого державна), що відповідає за проведення монетарної (грошово-кредитної) і валютної політики країни чи спільноти держав (Європейський центральний банк).

Комерційний банк, зокрема транснаціональний банк (ТНБ) – це велика кредитно-фінансова установа із досить широкою мережею закордонного представництва, філії та відділення. Якраз ТНБ виступає головними посередниками в міжнародному русі всього позичкового капіталу.

Транснаціональна корпорація (ТНК) – це, насамперед корпорація (компанія), яка володіє виробничими підрозділами в кількох державах чи компаній закордонні активи яких складали 25-30% загального обсягу активів, а їх філії розташовано в двох чи кількох державах. І при тому державою базування ТНК є країна у якій розташовано штаб-квартира ТНК, а також приймаючі держави – це такі, у яких розташовувалася власність ТНК.

Фондова (валютна) біржа та другі фінансові інститути, в тому числі страхові компанії й брокерські фірми. Так, за допомогою цих інститутів проходить мобілізація та перерозподіл великих обсягів фінансових ресурсів в планетарному вимірі [2].

Таким чином, інституційні засади міжнародного кредитного ринку – це адміністративне місце зосередження банків та парабанків, що здійснюють досить широкий спектр міжнародних фінансових операцій: депозитні, кредитні, реалізують угоди із досить цінними паперами, валютою і золотом. Головні фінансові центри історично склались у: Лондоні, Нью-Йорку та Токіо. У Європі міжнародними фінансовими центрами є також Брюссель, Франкфурт – на Майні та Цюріх.

На сучасному етапі міжнародний кредит відіграє значну роль в міжнародній торгівлі і таких нових формах зовнішньоекономічного співробітництва, як лізинг, факторинг, форфейтинг тощо. До міжнародного кредитування зовнішньої торгівлі відноситься кредитування, як експорту, так й імпорту. Так, кредитування експорту проходить в наступній формі: авансовий платіж, банківське кредитування, факторинг, форфейтинг, лізинг, компенсаційна угода. Кредитування імпорту володіє формами комерційного й банківського кредиту: угода про кредит за відкритим рахунком, вексельний кредит [3].

Водночас, Україна, задля стимулювання економічного розвитку, постає в ролі позичальника на міжнародному фінансовому ринку. І на базі стану платіжного балансу Україна входить до так званої групи «нація-дебітор». Також міжнародні кредити, й водночас кредити МВФ, допомагають державі підвищити сам рівень конкурентоспроможності національної економіки, також стабілізувати банківський сектор, утворити достатній валютній резерв для повернення кредиту, сприяє прискоренню розвитку виробництва [4].

Таким чином, інституційні засади міжнародного кредитного ринку із притаманним їй системою фінансово-кредитних інститутів й відповідною для них інфраструктурою – це те середовище, у якому концентруються та розподіляються фінансові ресурси між певними державами.

Внаслідок низки факторів, що виникли в умовах пандемії COVID-19, багато підприємств ризикували втратити доступ до офіційного фінансування. Більшість кредиторів не відчувала масштабних проблем з ліквідністю, пов’язаних з пандемією, проте вони

прогнозують зростання кількості необслуговуваних кредитів (НОК), у той час як економічні потрясіння, що продовжуються, обмежують їх можливості з видачі нових кредитів [4].

У подібних обставинах кредитори вважають за краще рідше надавати нові кредити, а якщо і видавати їх, то більш надійним позичальникам. Як показує огляд обстежень умов кредитування, щоквартально проводяться центральними банками країн з розвиненою економікою та країн з ринком, що розвивається, у більшості країн, де проводилися такі обстеження, протягом кількох кварталів після початку кризи йшло посилення умов кредитування. Негативний чистий відсотковий показник свідчить про загальне посилення умов кредитування у вибірці охоплених обстеженням країн. Загальні умови кредитування, приміром в Замбії, Мексиці, Польщі, РФ, США, Чилі та Японії оцінюються на підставі індексу сполучених умов кредитування в підприємницькому та споживчому сегментах.

Також пандемія призвела до різкого зростання суверенного боргу. Протягом першого року пандемії – у 2019–2020 роках – сукупний тягар заборгованості у країнах з низьким та середнім рівнем доходу зросло в середньому приблизно на 9 процентних пунктів ВВП, тоді як попередні роки середній приріст становив 1,9 відсоткового пункту. Хоча обсяг виплати відсотків у країнах із високим рівнем доходу останніми роками прагнув до зниження й у середньому становив трохи більше 1 відсоткового пункту ВВП, у країнах із низьким і середнім рівнем доходу він демонстрував стійкий приріст [4].

Зауважимо, що боргова криза, що виникає в тому випадку, коли країна не в змозі виконати свої фінансові зобов’язання, призводить до значних соціальних витрат [5]. Згідно офіційних даними, щорічне зниження зростання ВВП у країні, що перебуває в стані дефолту, становить 1,0–1,5 процентних пункту [2]. Під час пандемії уряди накопичували заборгованість для покриття поточних витрат, але це вело до обмеження їх можливостей витрачання коштів у майбутньому, у тому числі на такі суспільні блага, як освіта та державна охорона здоров’я. Недостатнє інвестування у розвиток цих послуг може призвести до поглиблення нерівності та погіршення результатів у галузі розвитку людського капіталу [2]. Високий рівень заборгованості та відсутність свободи дій у витраченні коштів також обмежують здатність урядів подолати майбутні потрясіння. Крім того, уряди часто є кредиторами останньої інстанції, тому заборгованість приватного сектора може швидко перетворитися на державну заборгованість у ситуаціях, коли економічна криза загрожує фінансовій та економічній стабільності, і приватний сектор потребує державної підтримки. Основна мета раціонального управління суверенним боргом полягає у тому, щоб забезпечити захист спроможності уряду здійснювати інвестиції у суспільні блага, вживати контрциклічних заходів та забезпечувати центральному банку можливість відігравати свою унікальну роль кредитора останньої інстанції.

Оцінюючи міжнародну ситуацію та ступінь розвитку глобального ринку синдикованих кредитів, важливо враховувати значущість даного сегмента в контексті світової економіки. Так, за оцінками Європейського банку реконструкції та розвитку синдиковані кредити мають стратегічно важливе значення для розвитку економіки, тому що на 55% покривають потреби підприємств у грошових засобах. Хвилі економічних криз та загострення геополітичних ситуацій у різні періоди становлення ринку негативним чином позначалися на його розвитку. В даний час важливо оцінити сучасний стан ринку міжнародних синдикованих кредитів у контексті геополітичних проблем, виявити лідерів та відобразити особливості його розвитку. Так, за даними інформаційного агентства Thomson Reuters, на світовому ринку у 2021 році у вигляді синдикованих кредитів було залучено 5,2 трлн. дол. США і укладено 11 тис. угод [2].

Враховуючи розподіл угод, що здійснюються з урахуванням географічного фактора, важливо відзначити, що практично ¾ всього ринку посідають країни Північної Америки та Європи. А найбільша частина угод світового ринку (46%) укладена на території Північної Америки, 26% угод – це контракти, укладені в Європі, 19% угод – в Азії та 9%, що залишилися, – в інших регіонах [2].

Розглядаючи міжнародний ринок у розрізі провідних за кількістю залучених синдикованих кредитів у 2021 році, важливо зазначити, що понад 60% обсягів світового ринку

посідає США. Проаналізовано 10 країн-лідерів за обсягами залучених синдикованих кредитів. Такі країни становлять 89% сукупного обсягу синдикованих кредитів. Лідируючі позиції належать США (3256 млрд. дол. залучених кредитів). Друге місце належить Великобританії з обсягом синдикацій 803 млрд. доларів та часткою ринку 16%, третє – Японії (415 млрд. дол., частка ринку 7%), четверта – Німеччини (256 млрд. дол., частка ринку 5%). Такі країни як Італія та Польща демонструють меншу тенденцію – обсяги їхнього ринку становлять 8 млрд. дол. та 12 млрд. дол. відповідно. Мінімальним значенням серед представлених країн характеризується Бразилія – 4 млрд. дол. США за 2021 рік [2].

Отже, як бачимо, країни-лідери по обсягу залучених синдикованих кредитів по-різному досягли представлених результатів. Група країн (США, Великобританія, Німеччина, Польща) – розвивалися переважно за рахунок міжнародних синдикованих кредитів. Інша група країн (Японія, Канада, Китай) орієнтувалася на внутрішній ринок. Подібний поділ зумовлений особливостями кредитної політики кожної країни та рівнем її економічного розвитку загалом. В даний час важливо відзначити тенденцію зростання на світовому ринку країн, що розвиваються. Італія та Китай, що увійшли до десятки лідерів, сприяють збільшенню диверсифікації ринку міжнародного синдикованого кредитування.

Отже, залучення ресурсів на міжнародному фінансовому ринку досить розширює фінансові можливості кожної держави та зокрема сприяє зростанню їхнього економічного розвитку й утворенню умов задля підвищення суспільного добробуту. Водночас відбувається процес перерозподілу коштів між кредиторами і позичальниками, а також фінансові ринки сприяють більш вищій продуктивності й ефективності світової економіки в цілому. В світі сформувався діючий міжнародний ринковий механізм, що є досить ефективним інструментом в управлінні міжнародними фінансовими потоками.

Список використаних джерел

1. Доліновська, О. Міжнародний кредит: економічна природа, сутність та види. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2021. №128. С. 51-55.
2. Колосова В. П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні: монографія. К.: КНТЕУ. 2021. 504 с.
3. Дзіковська Ю. В. Міжнародне кредитування як засіб модернізації інфраструктури країни: переваги та загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. № 23. С. 45-50.
4. Жаворонок А. Міжнародний досвід функціонування ринку кредитних послуг. Економічний дискурс. 2020. 1. С. 68-77.
5. Міжнародні фінанси в умовах глобалізації / І. Чугунов, Г. Кучер. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 6. С. 67–82.

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента
САВЧЕНКО Н. Г.